

تشکيلات راهنمايي و مشاوره در وزارت آموزش و پرورش

علی اصغر ایزدی

رئيس اداره مشاوره اداره كل امور تربيتي و مشاوره

کلیدواژه‌ها: وزارت آموزش و پرورش، راهنمایی و مشاوره

براساس آخرین تغییرات در آموزش و پرورش که در سال ۹۱-۱۳۹۰ انجام شده است، سطوح تشکيلات راهنمایی و مشاوره در آموزش و پرورش به شرح زیر است:

سطح ستاد: اداره كل امور تربيتي و مشاوره

این اداره كل یکی از دفاتر زیرمجموعه معاونت پرورشی و فرهنگی و دارای دو معاونت به شرح زیر است:

۱. معاونت برنامه‌ریزی امور مشاوره
۲. معاونت برنامه‌ریزی امور تربیتی

امور مربوط به راهنمایی و مشاوره در حوزه معاونت برنامه‌ریزی، امور مشاوره در حیطه‌های بومی‌سازی فعالیت‌های مشاوره بهداشت روان، پیشگیری از آسیب‌های روانی- رفتاری، راهنمایی و مشاوره سازگاری، تحصیلی، شغلی، مراکز مشاوره و خدمات روان‌شناختی و هسته‌های مشاوره مناطق برنامه‌ریزی، طراحی و تدوین می‌گردد و به استان‌ها ابلاغ می‌شود.

اهم وظایف معاونت برنامه‌ریزی امور مشاوره

۱. برنامه‌ریزی در خصوص تعیین زیرساخت‌های نظریه بومی و تکنیک‌های مشاوره‌ای در فعالیت‌های راهنمایی و مشاوره
۲. برنامه‌ریزی به منظور توسعه کمی و کیفی فعالیت‌ها و خدمات راهنمایی و مشاوره در واحدهای آموزشی، مراکز مشاوره و خدمات روان‌شناختی و هسته‌های مشاوره مناطق
۳. برنامه‌ریزی به منظور ارائه طرح‌ها و برنامه‌های کاربردی در زمینه پیشگیری، آسیب‌شناسی، تشخیص و درمان ناهنجاری‌های روانی- رفتاری دانش‌آموزان با توجه به نیازهای منطقه‌ای
۴. برنامه‌ریزی به منظور آموزش مهارت‌های زندگی، تحصیلی، ارتقای توانمندی‌های فردی و اجتماعی دانش‌آموزان
۵. بررسی و تحقیق در زمینه شناخت خصوصیات روانی، رفتاری، استعدادها، علایق و... دانش‌آموزان
۶. برنامه‌ریزی به منظور شناسایی، تدوین، تهیه و هنجاریابی آزمون‌های مرتبط با بهداشت روان و تشخیص استعداد و رغبت دانش‌آموزان
۷. برنامه‌ریزی به منظور شناسایی و طبقه‌بندی اختلالات روانی- اجتماعی

دانش‌آموزان براساس ملاک‌های تشخیصی معتبر

۸. تهیه و تدوین طرح‌ها، دستورالعمل‌ها و آئین‌نامه‌ها در زمینه هدایت تحصیلی و طرح‌ریزی شغلی آینده دانش‌آموزان

۹. برنامه‌ریزی به منظور تهیه منابع اطلاع‌رسانی تحصیلی و شغلی به دانش‌آموزان نظیر تشکیل بانک اطلاعات تحصیلی، شغلی، تهیه فیلم‌های معرفی مشاغل، بروشورها، فرهنگ‌نامه‌ها و...

۱۰. ارتباط، هماهنگی و همکاری با سایر مؤسسات و سازمان‌های داخل و خارج از آموزش و پرورش پیرامون جلب حمایت و همکاری آنان در ارائه خدمات راهنمایی و مشاوره و مددکاری به دانش‌آموزان

۱۱. بررسی نیازهای علمی، آموزشی دست‌اندرکاران امر مشاوره و اجرای طرح‌ها و برنامه‌های آموزشی، علمی و کاربردی در دوره‌های دانش‌افزایی

۱۲. برنامه‌ریزی برای بهسازی نیروی انسانی شاغل در سطوح مختلف راهنمایی و مشاوره

۱۳. همکاری در برنامه‌ریزی و تأمین و تربیت نیروی انسانی لازم برای فعالیت‌های راهنمایی و مشاوره در آموزش و پرورش

۱۴. تشکیل همایش‌های علمی- توجیهی به منظور افزایش اطلاعات کارشناسان مشاوره و اعضای مراکز و هسته‌های مشاوره و گروه‌های آموزشی مشاوران

۱۵. پیگیری در زمینه توسعه کمی و کیفی مراکز مشاوره و خدمات روان‌شناختی

۱۶. برنامه‌ریزی به منظور شناسایی دانش‌آموزان در معرض خطر و هماهنگی با سایر دستگاه‌ها و سازمان‌ها در خصوص نگهداری و ارائه خدمات حمایتی و مددکاری به آنان

۱۷. برنامه‌ریزی و نظارت بر اجرا و تدریس دروس مرتبط با راهنمایی و مشاوره نظیر مهارت‌های زندگی، برنامه‌ریزی تحصیلی- شغلی و...

۱۸. نظارت و ارزشیابی از روند فعالیت‌های راهنمایی و مشاوره در استان‌ها

سطح استان: اداره مشاوره دوره‌های تحصیلی

اداره مشاوره تربیتی در اداره كل آموزش و پرورش استان زیر نظر معاونت پرورشی و فرهنگی در زمینه مشاوره متولی برنامه‌ریزی؛ اجرا و نظارت بر فعالیت‌های راهنمایی و مشاوره در موارد زیر است:

۱. برنامه‌ریزی در زمینه ارائه خدمات راهنمایی و مشاوره در سطح نواحی و

مناطق و شهرستان‌ها و واحدهای آموزشی و پیگیری و اجرای طرح‌های مربوط به حوزه راهنمایی و مشاوره ابلاغی از حوزه ستادی و یا سایر مراجع ذی‌ربط.

۲. پیگیری و نظارت در شناسایی و جذب نیروی انسانی واجد شرایط برای امر مشاوره مدارس؛ مراکز مشاوره و خدمات روان‌شناختی و هسته‌های مشاوره مناطق

۳. پیگیری آموزش‌های ضمن خدمت و طراحی آموزش‌های تخصصی و همایش‌های علمی برای مشاوران و اعضای هسته‌های مشاوره

۴. اقدام در زمینه توسعه کمی و کیفی مراکز مشاوره و خدمات روان‌شناختی و هسته‌های مشاوره و نظارت بر فعالیت‌های آن‌ها

مرکز مشاوره و خدمات روان‌شناختی دانش آموزی

علاوه بر اداره مشاوره تربیتی در اداره کل آموزش و پرورش، مرکز مشاوره و خدمات روان‌شناختی از چهار پست سازمانی ۱. رئیس مرکز، ۲. یک نفر مشاور، ۳. یک نفر روان‌شناس، ۴. یک نفر مددکار تشکیل شده است. همچنین در برخی از نواحی، مناطق و شهرستان‌ها که از آمادگی لازم برخوردار بوده‌اند، بنابر پیشنهاد گروه مشاوره تربیتی و درخواست اداره کل آموزش و پرورش استان و تأیید اداره کل امور تربیتی و مشاوره، مجوز تشکیل مرکز مشاوره (بدون پست سازمانی) با استفاده از نیروهای متخصص به صورت موظف براساس شاخص ۴۰/۱ و زیر نظر کارشناسی مشاوره منطقه صادر شده است. مراکز مشاوره با حمایت اداره مشاوره تربیتی اداره کل آموزش و پرورش استان، جهت پاسخ‌گویی به مراجعان علاوه بر پست‌های مصوب سازمانی از نیروهای متخصص در رشته‌های مشاوره، روان‌شناسی، مددکاری براساس دستورالعمل منعقد شده شماره ۴۰/۲۵۹۶/۴۱۳ مورخ ۸۹/۷/۲۰ از ساعات موظف مشاوران (در صورت وجود نیروهای موظف) مدارس به ازای هر ۴۰۰ نفر دانش‌آموز یک ساعت خدمات راهنمایی مشاوره در هسته‌ها ارائه می‌شود.

اهمّ وظایف مرکز مشاوره و خدمات روان‌شناختی دانش آموزی استان

۱. ارائه خدمات راهنمایی و مشاوره به صورت فردی و گروهی به مراجعان (عمدتاً دانش‌آموزان) اولیای آنان و فرهنگیان در زمینه‌های سازگاری، بهداشت روان، تحصیلی و شغلی

۲. ارائه خدمات مشاوره و روان‌شناسی به مراجعان دارای اختلالات و

مشکلات روانی رفتاری

۳. برگزاری کارگاه‌های تخصصی توانمندسازی برای اعضای تخصصی هسته‌های مشاوره مناطق

۴. اجرا و تفسیر آزمون‌های روان‌شناختی در صورت نیاز و متناسب با اهداف مرکز

۵. ارائه خدمات مددکاری، حمایتی به منظور توانمندسازی و توان‌بخشی مددجویان در امور زندگی

۶. ارائه خدمات پیگیری متناسب با شیوه‌های علمی و با توجه به شرایط فرهنگی جامعه با هدف ارزیابی میزان تأثیر، پایداری خدمات ارائه شده، حمایت از مراجعان و پیگیری از افزایش مشکلات آن‌ها.

۷. راهنمایی، نظارت و ارزیابی استفاده تخصصی از ابزارهای روان‌شناختی مجاز در سطح آموزش و پرورش متناسب با دستورالعمل‌ها و بازخورد لازم

۸. برگزاری جلسات راهنمایی، مشاوره و روان‌درمانی گروهی متناسب با استانداردها به منظور حفظ و ارتقای بهداشت روان دانش‌آموزان، اولیا و مربیان

۹. شناسایی منابع و امکانات درون و برون سازمانی به منظور ارائه خدمات مطلوب مددکاری به دانش‌آموزان

۱۰. تهیه و تدوین بروشورها، نشریات و جزوات با رعایت اصول علمی، دستورالعمل‌ها و استانداردها به منظور رشد و فراگیر کردن خدمات راهنمایی و مشاوره در سطح جامعه

۱۱. همه‌گیرشناسی مشکلات و اختلالات موجود در بین دانش‌آموزان استان و ارائه طرح‌های کاربردی

سطح ناحیه، منطقه شهرستان: کارشناسی مشاوره - هسته مشاوره

براساس درجه‌بندی ادارات آموزش و پرورش برخی از نواحی مناطق و شهرستان‌ها که دارای درجه بالاتری هستند، از پست کارشناسی مشاوره برخوردارند و در سایر مناطق پیگیری امور مشاوران به سایر پست‌ها محول شده است.

اهمّ وظایف کارشناسی مشاوره منطقه به شرح زیر است:

- پیگیری و اجرای طرح‌های مشاوره‌ای ابلاغی از حوزه ستادی و اداره کل آموزش و پرورش استان

- برگزاری جلسات و نشست‌های علمی با مشاوران

- نظارت بر کار مشاوران مدارس و ارزیابی عملکرد آنان

- شناسایی و اقدام در زمینه جذب نیروی انسانی واجد شرایط برای تصدی امور مشاوره مدارس
- تشکیل گروه تخصصی هسته مشاوره و راهبری آن در ارائه خدمات راهنمایی و مشاوره و مددکاری برای دانش آموزان براساس استانداردهای تعیین شده

هسته مشاوره منطقه / ناحیه

در هر یک از ادارات آموزش و پرورش هسته مشاوره متشکل از نیروهای متخصص در زمینه مشاوره، روان شناسی و مددکاری تشکیل می شود. برای اشتغال این افراد در هسته مذکور پست سازمانی وجود ندارد؛ اما از نیروهای واجد شرایط براساس دستورالعمل نیروی انسانی ۱۳۹۰ به ازای هر ۴۰ نفر دانش آموز یک ساعت خدمات راهنمایی و مشاوره به صورت موظف در نواحی، مناطق و شهرستانها استفاده می شود.

از جمله وظایف مهم هسته های مشاوره به شرح زیر است:

۱. تسهیل ارائه خدمات مشاوره ای در سطح منطقه به منظور رشد همه جانبه دانش آموزان
۲. برنامه ریزی به منظور پیشگیری از آسیب های تحصیلی و روانی - رفتاری دانش آموزان و انجام مداخلات مشاوره ای
۳. ارائه خدمات مشاوره ای و مددکاری با استفاده از نیروهای متخصص در رشته های مشاوره، روان شناسی بالینی و مددکاری
۴. برنامه ریزی در زمینه ارتقای سطح علمی، کاربردی مشاوران و پاسخ گویی به نیاز آنان و دانش آموزان و خانواده آن ها در حیطه وظایف و مسئولیت هسته مشاوره
۵. پژوهش و تحقیق در خصوص مشکلات و موانع رشد تحصیلی دانش آموزان و ارائه رهنمود به مسئولان و دست اندکاران
۶. برنامه ریزی، نظارت و ارزیابی فعالیت مشاوران و خدمات مشاوره ای در منطقه
۷. ارتباط و هماهنگی با سازمان ها و ارگان های مختلف در جهت اهداف و وظایف هسته مشاوره و ارائه خدمات بهینه به مراجعان.

سطح مدرسه

براساس طرح راهنمایی و مشاوره دوره متوسطه، فعالیت های راهنمایی و مشاوره در واحد آموزشی به مشاور مدرسه محول شده است. مشاور زیر نظر مدیر مدرسه با همکاری سایر عوامل اجرایی و با نظارت هسته مشاوره اداره آموزش و پرورش اداره متبوع انجام وظیفه می کند. براساس این طرح کلیه دبیرستان ها، هنرستان ها اعم از روزانه و بزرگسال به ازای هر ۱۵ نفر دانش آموز از یک ساعت خدمات مشاوره ای بهره مندند و باید به گونه ای برنامه ریزی شود که اگر یک واحد آموزشی دارای چند مشاور است، همه مشاوران با پایه های مختلف تحصیلی ارتباط داشته باشند و در صورت مزاد بودن در دوره متوسطه دوم می بایست در دوره متوسطه اول و مدارس ابتدایی سازماندهی شوند و به ارائه خدمات مشاوره ای بپردازند.

نمونه وظایف و مسئولیت های مشاور مدرسه

- تدریس واحدهای درسی که براساس ضوابط به عهده مشاور است؛ از جمله دروس برنامه ریزی تحصیلی، شغلی و آداب و مهارت های زندگی.
- تنظیم پرونده های مشاوره ای برای دانش آموزان و هنرجویان به صورت الکترونیکی
- مطالعه و بررسی وضعیت دانش آموزان و هنرجویان با استفاده از عملکرد تحصیلی و پرونده تحصیلی آنان و ارتباط با سایر عوامل آموزشی و پرورشی واحد آموزشی مربوط

- انجام مصاحبه مشاوره ای با دانش آموزان و هنرجویان و خانواده آن ها
- راهنمایی و مشاوره تحصیلی دانش آموزان و هنرجویان به منظور رشد و ارتقای مهارت های تحصیلی و راهنمایی آنان در انتخاب رشته های تحصیلی، متناسب با شرایط و امکانات فردی محیطی
- ارائه خدمات راهنمایی و مشاوره ای شغلی و حرفه ای و اطلاع رسانی به دانش آموزان و هنرجویان به منظور طرح ریزی شغلی با استفاده از روش ها و ابزارهای مناسب

- اطلاع رسانی به دانش آموزان و هنرجویان و خانواده ها در زمینه منابع و امکانات تحصیلی شغلی با استفاده از نشریات، بروشورها و...
- مطالعه وضعیت رفتاری دانش آموزان و هنرجویان از طریق مشاهده، ارتباط با والدین و عوامل آموزشی و پرورشی واحد آموزشی مربوط و سایر منابع و روش ها

- مطالعه پرونده مشاوره ای دانش آموزان و هنرجویان و استفاده از آن در ارائه خدمات راهنمایی و مشاوره و اطلاع رسانی در زمینه استعدادها و توانمندی های آنان و برنامه ریزی در زمینه بهداشت روان دانش آموزان
- اقدام پژوهی در زمینه نیازها و مشکلات و اختلالات روانی - رفتاری و طرح ریزی تحصیلی - شغلی دانش آموزان و هنرجویان و استفاده از نتایج آن ها در امور بهداشت روان

- برنامه ریزی به منظور تأمین و ارتقای بهداشت روان و پیشگیری و کمک به حل مشکلات روانی - رفتاری دانش آموزان و هنرجویان با استفاده از مشارکت همه کارکنان واحد آموزش خانواده و سایر منابع
- ارزیابی فضای روانی، اجتماعی واحد آموزشی مربوطه و ارائه راهکارهای علمی و کاربردی

- اجرا و تجزیه و تحلیل آزمون های روان شناختی و پرسش نامه های استعداد، سلامت عمومی، شخصیت و ترسیم نیم رخ و ثبت نتایج آن ها در پرونده مشاوره ای

- برگزاری جلسات مشاوره فردی و گروهی با دانش آموزان و هنرجویان و آموزش روش مقابله با مشکلات رفتاری و ارتباط های بین فردی به منظور سازگاری شخصی، اجتماعی و کمک به حل مشکلات آنان

- شناسایی دانش آموزان و هنرجویانی که به طور ویژه خدمات راهنمایی و مشاوره نیاز دارند (دانش آموزان در معرض خطر و...) و انجام مداخلات روان شناختی

- آموزش سلامت روان در موقعیت ها و شرایط مناسب به دانش آموزان و کارکنان مدرسه و اولیا با استفاده از روش های مختلف آموزشی

- تهیه منابع آموزشی مناسب در قابل بروشور، نشریات، جزوه، تراکت در خصوص سلامت روان جهت استفاده دانش آموزان، کارکنان مدرسه و اولیا
- تسری رویکرد بومی و دینی در آموزش های سلامت روانی در مدرسه

- تهیه و ارائه گزارش آمار بروز و شیوع مشکلات روانی - رفتاری دانش آموزان و هنرجویان واحد آموزشی به مراجع ذی ربط
- ارائه خدمات راهنمایی و مشاوره به خانواده های درباره مسائل، مشکلات و اختلالات دانش آموزان و هنرجویان

- ارجاع دانش آموزان و هنرجویان به مراکز و مراجع ذی صلاح، به منظور استفاده از خدمات تخصصی و حمایتی در مواقع لزوم

- مراجعه به هسته ها و مراکز مشاوره ذی ربط جهت بررسی و استفاده از راهکارهای مناسب جهت حل مشکلات دانش آموزان و هنرجویان در مواقع لزوم

- شرکت در جلسات و دوره های آموزشی و توجیهی هسته ها، مراکز مشاوره، انجمن ها و شوراهای واحد آموزشی ذی ربط، جهت ارتقا و هماهنگ ساختن فعالیت های مربوط

- تقویت و سازماندهی تشکل دانش آموزی همیار مشاور در قابل برنامه مدون و ارسالی از سوی ستاد